

Bo‘Lajak Jismoniy Madaniyat O‘qituvchilarining Kasbiy Faoliyatga Tayyorlashning Pedagogik Mohiyati

Kurbanov Elyor Ermamatovich
Guliston davlat universiteti

Abstarct: Ushbu maqolada jismoniy tarbiya o‘qituvchisining kasbiy tayyorgarligini oliy ta‘lim muassasasida o‘qish jarayonida samarali etish, hamda jismoniy madaniyat fakultetlarida mutaxassislarni tayyorlash muammolari orasida o‘quv jarayonini ilmiy tashkil etish, o‘qitish va kadrlar tayyorlash sifatini oshirish asosida takomillashtirish va rivojlantirishning nazariy pedagogik asoslarini yoritib berilgan.

Key points: pedagogik mahorat kasbiy tayyorgarlik, pedagogik bilimlar, texnik-texnologik, maxsus-kasbiy ko‘nikma, jismoniy tarbiya pedagogikasi, jismoniy sport psixologiyasi.

Kasbiy tayyorgarlikning mazmun-mohiyatini tasavvur qilish boshqa tarkibiy qismlar bilan bir qatorda ma‘lumot taqdim etuvchi qismni ajratib ko‘rsatish bilan bog‘liq. Pedagogika fani ta‘lim tarbiya berishning qonuniyatlari, bilim va ko‘nimalarning shaxs tomonidan o‘zlashtirishi, ta‘lim berishning o‘ziga xos innovatsion usullarini o‘rganuvchi fandır. Kasbiy kompetentlik esa, bo‘lajak barcha mutaxassislarning tanlagan sohasiga oid amaliy hamda nazariy bilim va ko‘nikmalari, kasbiy mahorati, qobiliyat va intellektual bilimdonligini tushuntiruvchi pedagogik fenomen (yun.Phainō-ko‘rsataman, kuzatiladigan hodisaga) tushuncha sanaladi.

Bo‘lajak jismoniy tarbiya o‘qituvchisining kasbiy tayyorgarligi bu oliy ta‘lim muassasasida o‘qish jarayonida samarali professional faoliyat uchun yetarli darajadagi malakani olish va rivojlantirishga qaratilgan murakkab ko‘p qirrali tizimdir. Uning ishlashi va rivojlanishi qonuniyatlarini bilish jismoniy tarbiya o‘qituvchilarining kasbiy va pedagogik tayyorgarligining yo‘nalishini, tuzilishi va mazmunini hamda sohada ishlaydigan o‘qituvchilar faoliyatining o‘ziga xos xususiyatlarini aniqlash imkonini beradi.

Pedagogika OTMlari, shu jumladan, jismoniy madaniyat fakultetlarida mutaxassislarni tayyorlash muammolari orasida o‘quv jarayonini ilmiy tashkil etish, o‘qitish va kadrlar tayyorlash sifatini oshirish asosida takomillashtirish muammosi markaziy o‘rinlardan birini egallaydi. Mutaxassisning bo‘lajak faoliyat sharoitlariga moslashish vaqtini qisqartirish eng muhim vazifa hisoblanadi. Bo‘lajak jismoniy madaniyat o‘qituvchilarini sifatli tayyorlashni talabalarning nafaqat bilim, ko‘nikma va malakalarni egallash, balki kelajakka to‘g‘ri munosabatda bo‘lishni ham o‘z ichiga oluvchi pedagogik faoliyat asoslaridan xabardor qilmasdan turib bo‘lmaydi. Ta‘lim amaliyotida, shuning uchun kasbiy va pedagogik kompetentsiyani shakllantirish o‘qituvchi faoliyatining mohiyatini chuqur anglash asosida amalga oshadi.

Pedagogika fani asoschilaridan biri K.Ushinskiy o‘quvchilarning jismoniy tarbiyasini samarali o‘tkazish uchun o‘qituvchi shaxsini nihoyatda muhim deb hisoblagan. Kasbiy tayyorgarlikka ega o‘qituvchilar quyidagilarga: o‘z fanining nazariy qoidalarini bilish; amaliy tayyorlik (diagnostik, konstruktiv, kommunikativ, informatsion, tashkiliy, texnik-texnologik va maxsus-kasbiy ko‘nikma va qobiliyatlari) ijtimoiy va psixologik va pedagogik tajriba va boshqalarga ega bo‘lishlari kerak.

Biz pedagogik faoliyatni nafaqat amaliy, ijtimoiy yo‘naltirilgan faoliyat, balki o‘qituvchining o‘zini o‘zi anglash vositasi bo‘lgan ma‘naviy faoliyat sifatida ham tushunamiz. Shaxsiyat Zero, V.

Suxomlinskiyning fikricha, ta'lim pedagog va tarbiyalanuvchilar ma'naviy hayotining birligi, ularning ideallari, intilishlari, qiziqishlari, fikrlari, kechinmalarining birligidir.

O'qituvchilar tayyorlash tizimida jismoniy tarbiya muhim o'rinni egallaydi, uning kasbiy faoliyatining mazmuni va tuzilishini, bajariladigan doirasini aniqlash unga pedagogik funktsiyalar; ularning har biriga, kasbiy vazifalarni to'liq bajarish uchun zarur bo'lgan bilim, qobiliyat va ko'nikmalarga qo'yiladigan talablar darajasi.

O'qituvchi faoliyatining belgilovchi xususiyati Ta'lim dasturlarini amalga oshirishdir, bu u muayyan kontingent bilan va muayyan Ta'lim muassasasining o'ziga xos sharoitlarida amalga oshiriladi. Shu bilan birga, jismoniy tarbiya o'qituvchisining pedagogik funktsiyalarini bajarish o'quvchilarni jismoniy tarbiyalash bo'yicha ishlarni rejalashtirish, jismoniy tarbiya tizimini tashkil etish va joriy etish, nazorat qilish, hisobga olish va tahlil qilish bilan ta'minlanadi.

Jismoniy tarbiya o'qituvchisining kasbiy pedagogik faoliyatining samaradorligi u tomonidan qo'llaniladigan pedagogik harakatlarning maqsadga muvofiqligini va jismoniy tarbiya o'quv jarayonida o'quvchilarga pedagogik ta'sirni tashkil etishning eng maqbul usullaridan foydalanishni belgilaydi.

O'qituvchining o'quvchilar bilan o'zaro munosabat uslubi ham muhim ahamiyatga ega, bu o'quv natijalariga ta'sir qiladi. Bu jismoniy tarbiya o'qituvchisining pedagogik madaniyati va kasbiy-pedagogik tayyorgarlik darajasining namoyon bo'lishi, uning kasbiy faoliyatiga xos xususiyat.

G. Tarasenko fikriga ko'ra, o'qituvchining kasbiy madaniyatini maxsus, tor kasbiy bilim, ko'nikma va malakalar tizimiga soddalashtirib bo'lmaydi. Bu tushuncha kengroq va o'qituvchi shaxsining butun ma'naviy salohiyatini, intellektual, uning ongining hissiy va amaliy- harakat omponentlari".

"Ideal" o'qituvchining qiyofasi juda ko'p sonli ko'rsatkichlarni belgilaydi. Ulardan eng muhimi: Ta'lim, ya'ni oldinga qo'yilgan vazifalarni bajarishga tayyorlik unga Ta'lim vazifalari; uchun o'qituvchi tomonidan o'qitiladigan materialning mavjudligi talabalar, ya'ni uning bilimlari "uslubiy" bu bilimlarni samarali o'rgatish qobiliyati sifatida; bolaning tabiatini tushunish, unda kelajakdagi faoliyatning ma'lum bir turi uchun kelajakdagi qobiliyatlar salohiyatini ko'rish; o'qituvchining axloqi uning xatti-harakati namunasi sifatida o'quvchilar uchun; estetika o'qituvchining pedagogik faoliyat jarayoniga doimo go'zal va yuksak, kamroq kulgili ijobiy his-tuyg'ularni kiritish, o'z harakatlarini har bir o'quvchining maqomga ega bo'lishga bo'lgan ehtiyoji bilan to'ldirish qobiliyati o'rganish mavzusi. Jismoniy tarbiya o'qituvchisi faoliyati mazmunining yetakchi tarkibiy qismlari va ularning pedagogik mohiyatini o'rganish uning optimal tuzilishini aniqlash imkonini beradi. Bilim, qobiliyatlar bilan bog'liq bo'lgan kasbiy ko'nikmalarni aniqlash va tasniflashda Ta'lim faoliyati jarayonida rivojlanadigan aqliy xususiyatlar universitetlar, aniq pedagogik vazifalarni hal qilishning o'ziga xos xususiyatlarini aniqlash va hokazo shu asosda jismoniy madaniyat o'qituvchisining kasbiy pedagogik kompetensiyasi va uning tarkibiy qismlarini ochib beradi. Jismoniy ta'lim tizimining asoschisi jismoniy tarbiya mutaxassisleri P. Lesgaft nafaqat pedagogikaga e'tibor berdi ushbu mashg'ulotning yo'nalishi, shuningdek, jismoniy tarbiya o'qituvchisiga qo'yiladigan talablarni shaxsiy fazilatlariga intizom, chidamlilik, estetikaga urg'u berdi. Uning fikricha, o'qituvchi o'ziga tanish bo'lgan o'quv materialini o'ziga ma'lum bo'lgan yosh organizmga qo'llash jarayonida unga rahbarlik qiladigan pedagogik ma'lumotga ega bo'lishi kerak.

Shubhasiz, Jismoniy madaniyat o'quv predmeti sifatida boshqa maktab fanlaridan sezilarli farq qiladi. Uning mazmuni o'ziga xosligi Ta'lim va tarbiya, sog'lomlashtirish va dam olish, tarbiyalash va rivojlantirish funktsiyalarining ko'p qirraliligida namoyon bo'ladi. Bu o'ziga xoslik kelajakdagi o'qitishning o'ziga xos xususiyatlarini belgilaydi oliy o'quv yurtlarida jismoniy tarbiya o'qituvchilari. Ularning faoliyatini mehnat bilan solishtirish boshqa fanlar o'qituvchilari, ta'lim va tarbiya beradi, deb nafaqat aqliy, balki fiziologik xususiyatga ham ta'sir qiladi, chunki "Jismoniy madaniyat" o'quv fanining maqsadi va amaliy yo'nalishi rivojlanishni, talabalarning ham intellektual, ham jismoniy sifatlarini o'z ichiga oladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Абдуллаев А.А., Ш.Х.Хонкелдиев Жисмоний тарбия назарияси ва услубияти – Тошкент, 2006. 231-б. Арзикулов Р.У. Соғлом турмуш тарзи асослари 1-2 жилд, Тошкент, 2005 йил.
2. Курбанов, Э. (2023). БЎЛАЖАК ЖИСМОНИЙ ТАРБИЯ ЎҚИТУВЧИЛАРИНИ МАЪНАВИЙ-АХЛОҚИЙ ТАЙЁРЛАШДА ИННОВАЦИОН ПЕДАГОГИК ОМИЛЛАР. Евразийский журнал права, финансов и прикладных наук, 3(3), 31- 34.
3. Курбанов, Э. Э. (2024). Жисмоний Тарбия Ўқитувчиларда Соғлом Турмуш Тарзи Маданиятини Ривожлантиришнинг Педагогик Усуллари. *Journal of Innovation in Education and Social Research*, 2(2), 1-3.
4. Kurbanov, E. E. (2023). THE CONTENT OF IMPROVING THE SYSTEM OF QUALITY EDUCATION ON THE BASIS OF SPIRITUAL AND MORAL TRAINING OF FUTURE PHYSICAL EDUCATION TEACHERS. *American Journal Of Social Sciences And Humanity Research*, 3(09), 106-113.
5. Qurbanov, E. (2023). USE OF MODERN PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES IN PHYSICAL EDUCATION LESSONS AND THEIR SIGNIFICANCE IN INCREASE OF LESSON EFFICIENCY. *International Bulletin of Applied Science and Technology*, 3(6), 125-127.
6. Kurbanov, E. E. (2023). THE CONTENT OF IMPROVING THE SYSTEM OF QUALITY EDUCATION ON THE BASIS OF SPIRITUAL AND MORAL TRAINING OF FUTURE PHYSICAL EDUCATION TEACHERS. *American Journal Of Social Sciences And Humanity Research*, 3(09), 106-113.
7. Sunnatulla, I. (2023). Improving the competences of conducting sports competitions and refereeing among students in the conditions of digitalization. *Confrencea*, 11(1), 149-153.
8. Baxtiyorov, D. B. O. G. L., Kurbanov, E. E., Akbarova, D. B. Q., & Saidov, U. A. (2022). IMKONIYATI CHEKLANGAN AMPUTANT FUTBOLCHILARNI JISMONIY VA TEXNIK-TAKTIK TAYORGARLIGINI NAZORAT QILISH. *Scientific progress*, 3(10), 132-138.